

РОЗДІЛ 2

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 342.5

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-4/11>

ОСОБЛИВОСТІ ЯПОНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

SPECIFIC FEATURES OF JAPANESE PARLIAMENTARISM

Васюхно С.А., студентка II курсу факультету юстиції

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті здійснено детальний аналіз японського парламентаризму, котрий є унікальним феноменом японської системи із винятковою стабільністю та збалансованістю. Як відомо, парламентаризм не може існувати без парламенту, тому важливим аспектом дослідження було проведення аналізу основоположних ознак японського парламенту, який відомий під назвою Коккай. Сфокусовано увагу на структурі цього органу та виборах до нього. Розтлумачено співвідношення повноважень нижньої палати, тобто Палати представників, та верхньої палати, тобто Палати радників, а також проаналізовано спектр функцій парламенту, як колегіального, представницького органу із монополією в сфері законодавчої активності та з винятковими контрольними функціями щодо Кабінету міністрів Японії. Важливим аспектом дослідження, окрім вивчення взаємодії та взаємовпливу Коккаю з іншими державно-владними інституціями, виявилось тлумачення принципів парламентаризму через призму особливостей японських реалій. Серед них можна відзначити верховенство парламенту, розподіл влад, політичну відповідальність Кабінету міністрів Японії, концепцію народного суверенітету та багатопартійності. Під час аналітичних розвідок отримав змістовне значення факт з'ясування системи інструментарію забезпечення підконтрольності Кабінету міністрів Японії перед органом законотворчості, що становить базову ознаку парламентаризму. Тому з причини значної актуальності цього питання визначено та описано подібні механізми, серед яких можливо відзначити деструктивний вотум недовіри, наявність запитів та інтерпеляцій, проведення днів уряду, створення спеціальних слідчих комісій та інші способи. Важливим моментом аналізу було з'ясування соціально-економічних передумов японського парламентаризму, адже його такі виняткові якості, як стійкість політичної системи, покращення результатів управління та інтенсифікація рівня довіри до владних інституцій, перебувають у прямій пропорції із зазначеними факторами. Також у статті зазначено, що досвід японського парламентаризму виявиться актуальним підґрунтям та вектором для держав, які прагнуть сприяти належній градації ефективного парламентського устрою, при цьому гарантуючи стабільне поєднання між демократичними принципами та власними національними особливостями.

Ключові слова: японський парламентаризм, Коккай, парламент, Кабінет міністрів Японії, принципи парламентаризму, Палата представників, Палата радників.

The article provides a detailed analysis of Japanese parliamentarism, which is a unique phenomenon of the Japanese system with exceptional stability and balance. As is well known, parliamentarism cannot exist without a parliament, so an important aspect of the study was to analyse the fundamental features of the Japanese parliament, which is known as the Kokkai. Attention is focused on the structure of this body and elections to it. The author explains the correlation between the powers of the lower house, i.e. the House of Representatives, and the upper house, i.e. the House of Councillors, and analyses the range of functions of the parliament as a collegial, representative body with a monopoly in the field of legislative activity and exclusive control functions over the Cabinet of Ministers of Japan. An important aspect of the research, in addition to studying the interaction and mutual influence of the Kokkai with other state institutions, was the interpretation of the principles of parliamentarism through the prism of the specifics of Japanese realities. Among them are the supremacy of the parliament, the separation of powers, the political responsibility of the Cabinet of Ministers, the concept of popular sovereignty and multi-party democracy. In the course of analytical research, the fact of clarifying the system of tools for ensuring the control of the Cabinet of Ministers of Japan over the legislature, which is a basic feature of parliamentarism, was of great importance. Therefore, due to the considerable relevance of this issue, similar mechanisms have been identified and described, including a destructive vote of no confidence, inquiries and interpellations, government days, the establishment of special investigative commissions and other methods. An important aspect of the analysis was to clarify the socio-economic preconditions of Japanese parliamentarism, since its exceptional qualities, such as the stability of the political system, improved governance results and intensified trust in government institutions, are in direct proportion to these factors. The article also notes that the experience of Japanese parliamentarism will prove to be a relevant basis and vector for states seeking to promote a proper gradation of effective parliamentary system, while guaranteeing a stable combination between democratic principles and their own national characteristics.

Key words: Japanese parliamentarism, Kokkai, parliament, Cabinet of Ministers of Japan, principles of parliamentarism, House of Representatives, House of Councillors.

У сучасному світовому просторі нереалістичною здається можливість знайти державу із парламентаризмом, який виявив власну аналогічність феномену японського парламентаризму, котрий вирізняється унікальним механізмом інтеграції класичних принципів демократії і національних традицій та особливостей у сфері державного управління. У конституції Японії від 3 травня 1947 року зафіксована ідея повновладного парламенту із широким спектром повноважень [1]. Парламентаризм у цій державі вирізняється особливостями гармонійного поєднання найсучасніших ліберальних поглядів через призму історичного минулого країни. Для деталізованого аналізу подібного феномену важливим аспектом є концентрація уваги на самому понятті парламентаризму. У процесі дослідження цього явища стає зрозумілим, що парламентаризм – це структурно вибудована організація держав-

ної влади, за якої колегіальний представницький єдиний законодавчий орган отримує визначальну роль у процесах формування уряду, прийнятті законів та наділений повноваженнями щодо реалізації контрольних функцій за діяльністю виконавчої влади [2; 3].

Для розкриття особливостей японського парламентаризму важливим етапом є ознайомлення із сутнісними принципами парламентаризму [3]. Обов'язковою складовою зазначеної концепції є верховне місце парламенту серед владних інституцій, що віддзеркалюється в здатності подібного органу одноособово приймати закони, вирішувати подання щодо бюджетних аспектів, визначати склад уряду, водночас здійснюючи контроль за його активністю, прийняття та впровадження в національну систему міжнародних домовленостей. Ще одним актуальним критерієм є максимально можлива автономія гілок влади із

поєднанням їх взаємодії та контролю. Парламентаризму притаманна політична відповідальність урядового органу перед парламентом. Актуалізованою складовою є виборність представницького органу, тобто депутати можуть отримати мандат внаслідок виборів, водночас забезпечуючи репрезентацію прагнень громадян у парламенті [3]. Тлумачення зазначених структурних елементів дозволяє виокремити декілька важливих особливостей японського парламентаризму, серед яких відзначається відносно сильна позиція уряду, специфіка партійної системи, виняткове місце імператора, як символу японської держави, та іншими характеристиками.

Актуальною передумовою детального розуміння японського парламентаризму становить аналіз особливостей сутності парламенту. Парламент Японії, який також відомий під назвою Коккай, є єдиним органом із спектром законодавчих повноважень, реалізує контрольні функції щодо Кабінету міністрів Японії та виступає осередком політичної активності [1]. Коккай складається з двох палат із демонстративними відмінностями в їхньому статусі, що відображено в певних конституційних статтях. Нижня палата називається Палатою представників і переобирається кожні чотири роки. Назва верхньої палати на різних історичних етапах розвитку парламенту відзначалась відносною нестабільністю. У конституції 1889 року, котра також відома під іменем імператора Мейдзи, вона була визначена як Палата перів, яку сучасна конституція змінила на Палату радників. На відміну від нижньої палати верхня переобирається з шестирічною періодичністю з ротацією однієї другої складу в трирічний термін [1; 4]. Особливостями конституційного врегулювання депутатського складу парламенту та виборів до нього є той факт, що цим нормативним актом не затверджуються ці нюанси, тобто передбачається можливість врегулювання зазначеного питання в окремому законі, що дає можливість значно вільніше додавати зміни із орієнтуванням на вимоги конкретного становища держави в певний період її градації.

Необхідно відзначити значний спектр функцій японського парламенту, найважливішою з яких є законотворча [1]. Суттєвим виявиться зауваження про те, що дві палати виявляють різний ступінь пріоритетності рішень, тобто Палата представників має істотний комплекс переваг. Це проявляється у вирішенні питань бюджетної та фінансової спрямованості, ратифікації договорів у міжнародно-правовій сфері та прийнятті законів. Під час розгляду подібних законопроектів для їх наступного прийняття важливим є схвалення нижньою палатою [1]. Якщо верхня палата відмовить у їхньому затвердженні, це питання буде розглядатись на спільному засіданні обох палат. Якщо впродовж зазначеної події не буде досягнений консенсус, закон буде прийнятим за наявності наступного підтвердження цього факту Палатою представників.

Важливим аспектом активності Коккаю є контроль за Кабінетом міністрів Японії, що проявляється в можливості винесення деструктивного вотуму недовіри, інтерпеляцій, проведенні днів уряду та інших засобах впливу. Парламент виявляє судову функцію щодо перевірки, оцінки та винесення рішень про добросовісність діяльності або звільнення з посади суддів. Тому можна виокремити такі важливі функції Коккаю як законодавча, (що знаходить власну реалізацію в можливості прийняття, зміни та скасування законів), бюджетно-фінансова, контрольний напрямок діяльності, можливість ратифікації міжнародних актів, ознаки судова функція.

Актуальним аспектом аналізу є дослідження взаємодії та взаємовпливу парламенту Японії з іншими основоположними інституціями державної влади. Японія є парламентською монархією, що значно вплинуло на всю структурну організацію державної влади. Якщо розкривати сутність взаємодії Коккаю з імператором, то потрібно підкреслити, що він бере участь у усіх подіях церемоні-

ального характеру, зокрема у відкритті першої сесії парламенту, проголошенні від імені народу законів, затвердженні рекомендованого Коккаєм кандидата на вакантну посаду прем'єр-міністра.

Якщо аналізувати взаємодію органу законотворчості з урядом, спостерігається значно потужніший зв'язок. Демонстративним прикладом може виявитись той факт, що посаду прем'єр-міністра обіймають тільки особи, котрі були наділені вільним мандатом депутата парламенту Японії. Кандидат на цю роль, важливу для належного функціонування виконавчої влади, визначається Коккаєм [1]. Потрібно сфокусувати увагу на тому, що остаточне рішення затверджується саме нижньою палатою, що знову призводить до ще одного підтвердження її пріоритетності в прийнятті рішень.

Частина міністрів Кабінету міністрів Японії обирається аналогічним способом серед депутатів парламенту, що сприятиме більш узгодженій та раціональній співпраці обох зазначених структур державної влади та призведе до мінімізації деструктивного впливу конфліктів. Проаналізувавши положення основного закону можна зробити висновок, що уряд є специфічним органом, який може розпускати як нижню палату парламенту, так і самого себе, а за наявності складних ситуацій скликати надзвичайне засідання верхньої палати, законотворча активність котрої через певний проміжок часу повинна отримати затвердження Палати представників для своєрідної пролонгації чинності рішень Палати радників [1]. Коккай наділений і контрольними повноваженнями щодо уряду. Якщо розглядати взаємозв'язок цього інституту із судовою владою, то логічним є твердження, що подібна взаємозалежність знаходить свій вияв у судовій функції. Парламент наділений зафіксованим у конституційному акті обов'язком розглядати справи щодо імпідменту суддів за вчинення ними незаконних діянь.

Тому потрібно зробити висновок, що японський парламент відзначається колегіальністю, представницькістю, монополією щодо прийняття законів та контрольними функціями, що відображаються у відносинах з вищим органом виконавчої складової державної влади. Подібний детальний аналіз різноманітних аспектів парламенту надасть актуальну можливість здійснювати більш досконале тлумачення особливостей японського парламентаризму.

Відомістю відзначається той факт, що існування парламентаризму без парламенту є практично нереалістичним, хоча останній і може виникати без першого. Найяскравіші прояви парламентаризму можна знайти в державах із таким різновидом форм правління як парламентська республіка та парламентська монархія. Якщо говорити про Японію, основний законодавчий акт цієї країни дозволяє визначити її належність до останнього зазначеного виду. Серед важливих нюансів дослідження також можливо відзначити розкриття основоположних принципів японського парламентаризму. Саме вони, використовуючи конституцію, як своєрідний базис, формують епіцентр політичної системи, сприяють закріпленню цінностей демократії, віддзеркалюють виняткові зв'язки вищих органів виконавчої та законодавчої влади та дозволяють побачити модерну ситуацію в державі через призму історично-культурних надбань.

Одним із основоположних принципів японського парламентаризму є верховенство парламенту. Витоки подібної ідеї знаходять свій закономірний початок у конституційному законі, проявляючись у самому різновиді форм правління, тобто парламентській монархії [1]. Коккай визначається вищим органом державної влади та єдиним інститутом із законодавчими повноваженнями. Це пояснюється тим, що без погодження із парламентом є нереалістичним прийняття законів або інших важливих для політичного життя рішень. Цей принцип включає в себе контроль Коккаю за діяльністю Кабінету міністрів Японії

та певних особливостях парламенту, які вже були проаналізовані.

Можна виокремити принцип розподілу влад, котрий набув власних характерних особливостей на теренах японської політичної системи. Ігноруючи розмежування судової, виконавчої та законодавчої влади, останні дві складові державно-ієрархічної структури відзначаються досить значним рівнем взаємодії та взаємокомунікації, що проявляється у впливі парламенту на уряд. Прикладом подібної тези є обрання кандидата на посаду прем'єр-міністра та деяких міністрів серед депутатів, що сприяє формуванню відносно глибоких відносин між цими осередками державно-владних повноважень. Ще одним проявом подібного впливу є парламентський контроль, наявність якого підтверджується можливістю звільнення з посад як окремих міністрів, так і всього уряду, інтерпеляціями, днями уряду, створенням спеціальних слідчих комісій.

Особливою актуальністю серед принципів японського парламентаризму відзначається політична відповідальність вищого органу виконавчої влади. Ця ідея є невід'ємною складовою всієї політичної системи цієї держави, а також знаходить власне концептуальне закріплення на сторінках основного закону [1]. Палата представників наділена повноваженнями виносити деструктивний вотум недовіри представникам Кабінету міністрів Японії, тобто подібний різновид вотуму не вимагає наявності пропозиції про призначення нової конкретної особи для заміщення в майбутньому вакантної посади. Але подібні дії можуть призвести як до розпуску уряду, так і для аналогічних наслідків для Коккаю. Тому подібний механізм сприяє не тільки контролю над вищим осередком виконавчої складової державної влади, збільшенню інтенсивності відповідальності перед парламентом, а й покращенню процесу знаходження компромісних рішень уряду з Коккаєм для збалансування інтересів обох структурних формувань.

Актуалізується принцип багатопартійності, котрий сприяє вільній градації плюралізму політичних сил та безбар'єрній можливості їхніх кандидатів отримати вакантні місця в Коккаї. Але важливо підкреслити, що за наявності багатопартійної системи в Японії значний часовий проміжок поствоєнного періоду в парламенті спостерігається фактичне домінування однієї партії, тобто Ліберально-демократичної партії Японії [5]. Однак цей факт не знецінює роль Коккаю як сцени для політичних дебатів і не забороняє існування опозиції, до якої, наприклад, належить Конституційно-демократична партія та інші партії [6]. Плюралізм політичних сил дозволяє реалізацію послідовного розвитку основоположних ідей демократії, відстоювання інтересів різноманітних груп соціуму, моделювання найбільш оптимальних рішень шляхом консенсусу та врахування поліфонії думок, позитивну конкуренцію між політичними силами та значне різноманіття вибору для громадян для реалізації їхнього активного виборчого права.

Помітно вирізняється серед усіх принципів японського парламентаризму концепція народного суверенітету. Вона визначає, що всі інституції державної влади вибудовуються з волі народу, що знайшло власну фіксацію в основоположному законі Японії [1]. Цей принцип отримує можливість реалізуватися під час здійснення виборів до Коккаю, органів місцевої влади, а також активності в політичному процесі через систему механізмів громадянського суспільства та здійснення голосування на референдумах. Отже, основні принципи японського парламентаризму є специфічним поєднанням класики основ демократизму та національних визначальних ознак політичної культури. Вони виступають своєрідним базисом стабілізації політичної системи, взаємодії та взаємоконтролю між державно-владними органами та виступають суттєвим засобом створення простору для комунікації

держави та інститутів громадянського суспільства та громадянами.

Як свідчить дослідження, однією із найфундаментальніших основ японського парламентаризму є контроль Коккаю за активністю уряду. Тому цей елемент потребує більш якісного аналізу для кращого розуміння структури усієї системи. Існує декілька прикладів забезпечення відповідальності та підконтрольності вищого органу виконавчої влади [1]. Серед подібних механізмів можна виокремити деструктивний вотум недовіри. Зазначений механізм виступає первинним засобом дотримання парламентських контрольних функцій щодо Кабінету міністрів Японії. Навіть основний закон держави виступає в ролі фіксатора подібних концептуальних положень. У ньому зафіксовано, що нижня палата наділяється можливістю висловлення недовіри Кабінету Міністрів Японії [1]. Якщо подібна ідея отримає переважну підтримку депутатів, уряд зобов'язується піти у відставку або призначити нові вибори. Ігноруючи той факт, що зазначений механізм контролю не отримав поширене використання впродовж історії розвитку відносин цих японських інституцій через довготривале превалювання на політичній арені однієї партії, винятковий зв'язок прем'єр-міністра та окремих міністрів із Коккаєм, вотум недовіри не втрачає власної актуальності в ролі парламентського інструменту із забезпечення відповідальності Кабінету Міністрів Японії.

Не потрібно забувати про значення запитів та інтерпеляцій в системі заходів забезпечення контролю. У конституції передбачається можливість подання офіційних запитів від представників Коккаю до органу, який обіймає вище місце в ієрархічній структурі виконавчої влади [1]. Подібний контрольний механізм сприяє більш деталізованому інформуванню Коккаю про особливості діяльності уряду, покладаючи на останній обов'язок надання відповіді. Виняткове значення отримують запити, розгляд яких відбувається на пленарному засіданні парламенту, адже це допомагає суспільству оцінити та перевірити діяльність уряду. Комітети також наділяються можливістю заслуховування окремих міністрів, що сприяє кращому інформуванню у визначеній сфері. Не втрачають актуальності і дні уряду. Взаємозв'язок цих органів знаходить свій вияв у сфері бюджету та фінансів. Парламент Японії має значні повноваження з контролю з цього питання у всій державі. Основоположний закон країни концептуально закріплює монополію Коккаю у процесі затвердження бюджетного законодавства [1], при цьому акцентуючи увагу на пріоритеті думки нижньої палати при фіксації остаточного рішення в нормативно-правовому акті. Японський парламент реалізує ще одне повноваження в зазначеній сфері, тобто фінансовий нагляд через Рахункову палату Японії. Вона сприяє здійсненню ефективного моніторингу використання фінансів держави, проводячи періодичну звітність перед Коккаєм. Подібний механізм знаходить власне позитивне віддзеркалення в значному підвищенні рівня прозорості витрат Кабінету міністрів Японії та призводить до зниження ризиків корупційних махінацій.

Актуальним інструментарієм сприяння реалізації контролю Коккаю можна назвати створення спеціальних слідчих комісій. Вони отримують повноваження щодо проведення розслідувань та з'ясування фактів у сфері діяльності урядових органів шляхом детального дослідження питання, викликання посадових осіб для надання пояснень та іншими способами. Зазначені елементи структурної організації Коккаю спрямовані на розгляд актуальних проблем, які відзначаються винятковим значенням для суспільства, зокрема випадків корупційної активності, зловживань та економічних махінацій, пов'язаних із надзвичайними подіями. Серед подібних прикладів реалістично виокремити парламентські розслідування щодо протиправного розпорядження коштами держави, неякіс-

ного посткризового управління, ситуацій виявлення недобросовісності у фінансовому просторі.

Ще одним проявом контрольних функцій є нагляд Коккаю за міжнародно-політичними відносинами. Це пояснюється винятковою активністю Японії в сфері глобальної взаємодії, наділяючи парламент широким спектром повноважень на теренах реалізації зовнішньо спрямованого курсу градації держави. Подібне твердження знаходить власне узгодження з конституційними приписами. Адже імплементаційний процес не здається можливим без проведення ратифікаційних дій Коккаєм щодо конкретних договірних актів у сфері зовнішньо політико-правових відносин [1]. Подібне правило дарує парламенту правомірний шанс контролю за діями Кабінету міністрів Японії в економічному, безпековому та інших важливих для належного функціонування країни вимірах [7]. Роль демонстративного прикладу наглядових правомочностей парламенту відіграють дебати Коккаю з питань щодо можливості укладання договорів торгово-економічного характеру та інших важливих проблем [8; 9].

Дослідження особливостей японського парламентаризму неможливо обмежувати винятково вивченням його політико-правових основ. Не потрібно забувати і про соціально-економічні передумови, що виявляють себе в ролі потужного підґрунтя його розвитку та ефективного функціонування [10]. Адже належний рівень японського парламентаризму в прямій пропорції залежить від таких факторів, що сприяють стійкості політичної системи, покращенню результатів управління та інтенсифікації рівня довіри до владних інститутів.

Серед подібних чинників можливо відзначити стабільність економічної системи, що виявляє свій вплив на політичний простір держави. Відомим є той факт, що Японія є одним із почесних світових лідерів за розвиненістю економіки. Ця істотна умова стала причиною високого рівня добробуту суспільства та політичної стабільності. Потужна економіка є важливим фактором утворення сильних політичних інституцій, зокрема, Коккаю, та сприяє посиленню та підвищенню відповідальності Кабінету міністрів Японії перед громадянами та парламентом. Можна відзначити, що серед фундаментальних чинників впливу подібних відносин економічного характеру на японський парламент потрібно назвати потужну систему бюджету держави, яка підлягає широкому врегулюванню Коккаєм та проявляє себе як один із інструментаріїв політичного контролю [1]. Заслугує не увагу такий наслідок взаємодії зазначених систем як стабільність ринку праці, що допомагає високому рівню соціальної мобільності та є позитивним чинником для мінімізації соціальних конфліктів. Можна відзначити й інтенсивну торгову діяльність у міжнародному просторі. Це спричиняє для Коккаю актуальну потребу ратифікації подібних домовленостей та регулювання економічних взаємовідносин з іноземними країнами.

Якщо продовжувати розгляд соціально-економічних умов японського парламентаризму можна сфокусувати увагу на самій структурі соціуму, що спричиняє вплив на політичну систему. Сам принцип колективізму, який широко культивується в суспільстві, робить можливим стабільність політичної системи. Серед основоположних чинників, які здійснюють вплив на парламентаризм, можна виокремити високу якість та значний рівень освіти громадян. Істотний відсоток населення отримує вищу освіту, що зумовлює формування політично свідомих та активних представників японського соціуму із високим рівнем правової культури. Важливе місце обіймають у цій системі сильні громадські організації та професійні спілки. Вони через конструктивну взаємодію з парламентом та урядом здійснюють вплив на вибудовування майбутніх політичних курсів. Відносно незначний рівень соціальної нерівності також спричиняє кращі умови для розвитку парла-

ментаризму, обумовлюючи незначний рівень протестних ідей та градацію довірливого та позитивного ставлення громадян до державно-владних інституцій.

В японській політичній культурі знайшли власне віддзеркалення як широкий кластер концептуальних основ демократії, так і уявлення традиційного спрямування про ієрархічність та порядок організації політичної влади. Подібні ідеї не могли оминати впливом японський парламентаризм. Серед прикладів реально відзначити консенсусність стилю затвердження рішень. Він призводить до мінімізації конфліктних ситуацій між окремими складовими елементами державної влади, а також сприяє винятковій стабілізації Кабінету міністрів Японії [1]. Не потрібно забувати про такий важливий нюанс як значний рівень партійної дисциплінованості, котрий є визначальним фактором сприяння ефективності парламентської діяльності та стійкості керівних коаліційних об'єднань. Характерною для японської нації на ментальному рівні свідомості є сповнене поваги ставлення до влади та державних інституцій. Подібна виняткова ознака соціуму сприяє значному відсотку легітимзації рішень Коккаю та їхню високу підтримку в суспільстві.

Глобальні процеси технологічної революції не могли оминати Японію. Демонструючи себе в ролі лідера в просторі інновацій, ця країна не уникла впливу світового інформаційного прогресу на парламент та інші складові елементи політичної системи. Одним із найяскравіших результатів змін подібного спрямування можуть виявитись цифровізаційні процеси в сфері державно-управлінської діяльності [3]. Подібні позитивні зміни сприяють збільшенню прозорості активної діяльності Коккаю. Зазначений фактор допомагає інтенсифікації ефективності законотворчого механізму та прийняттю рішень. Істотні зміни в модерному суспільстві сприяли стрімкому розвитку медіа та різноманітних інтернет-ресурсів, що не могло не вплинути на державні інституції. Це сприяє формуванню якісних способів комунікації між Коккаєм та представниками громадянського суспільства та населенням, робить більш реалістичнішим швидке інформування населення про його роботу та сприяє більш значній прозорості та відкритості внутрішньо-парламентських процесів. Тому необхідно зазначити, що соціально-економічні передумови відзначаються винятковою актуальністю для належного функціонування японського парламентаризму. Вони відіграють роль специфічного гаранту стабілізації політичної системи, прогресивній енергійній діяльності Коккаю та відповідальності владних інституцій перед суспільством.

Висновки. Отже, японський парламентаризм є складною і водночас ефективною структурою. Він виявляє себе як яскравий феномен японської політичної системи, котрий відзначається винятковим комплексним поєднанням класичних концептуальних основ демократії та традицій через призму національного світогляду. Проведене аналітичне дослідження дає можливість кращого розуміння цього важливого явища. Спочатку необхідно зазначити, що конституція 1947 року виступила фіксатором парламентсько-монархічного різновиду форми правління, в якій основоположна роль серед державно-владних інституцій належить Коккаю. Саме парламент відзначається роллю єдиного органу із законодавчими функціями, здійснює контроль щодо Кабінету міністрів Японії, реалізує свою волю в бюджетній сфері та сприяє ратифікаційним процесам міжнародно-правових актів. При цьому в основному законі закріплюються механізми збереження збалансованих відносин між найвищими органами виконавчої та законодавчої влади. Своєрідною особливістю японського парламентаризму є глибокий взаємозв'язок між цими органами, що впливає на організацію та функціонування всієї системи. Кандидатури на посади значної кількості міністрів та прем'єр-міністра визначаються більшістю голосів депутатів Коккаю, що робить уряд

відповідальним перед законотворчим органом. Важливо відзначити, що в Японії виявляє себе тенденція відносно сильнішого вищого органу виконавчої влади. Це спричинилося довгостроковим перебуванням на владних посадах представників однієї політичної сили, тобто Ліберально-демократичної партії Японії. Також потрібно сфокусувати увагу на наявності системи інструментів контролю Коккаю за політичною активністю Кабінету міністрів Японії. Сама система відзначається винятковою важливістю для сприяння належного державного управління через призму основоположних принципів демократизму. Подібна система контролю може включати деструктивний вотум недовіри, бюджетний контроль, інтерпеляції, діяльність комітетів та спеціальних слідчих комісій, дні уряду. Наявність подібного інструментарію Коккаю реалізує власний вплив на підвищення відсотку ефективності роботи Кабінету міністрів Японії та спрямовування векторів його активності в належному напрямку. Не потрібно забувати, що соціально-економічні фактори спричиняють сприятливий вплив на забезпечення стабільності японського парламентаризму. Значний рівень економічної градації, високий розвиток політичної культури, високоякісна освітня система та енергійне активне громадянське суспільство виступають чинниками підтримки демократичних процесів та аналізуючими механізмами політичної

системи. Економічний розквіт та прогресивний розвиток сприяють мінімізації різноманітних кризових ситуацій у японському суспільстві, котрі могли б перетворитись на загрозливий фактор руйнації парламентського правління. Тому потрібно відзначити, що японський парламентаризм є ефективним унікальним феноменом системи, котра функціонує належним способом за рахунок поєднання традиційних основ політичної культури з класичними принципами демократії. Його специфічні характеристики, зокрема статус імператора, відносно сильне становище уряду та своєрідні визначальні риси парламентського контролю, відрізняють японську систему від класики європейських моделей парламентаризму. Але основоположні принципні ознаки, тобто верховенство парламенту, відповідальність уряду перед законодавчим органом та поділ влади, не втрачають власну актуальність та не піддаються змінам. Зазначені аспекти характеризують японський парламентаризм як унікальну гармонізовану систему із винятковою стабільністю та ефективністю. Тому подібний відпрацьований часом досвід може зіграти роль актуального підґрунтя та вектора для держав, котрі прагнуть сприяти належній градації ефективного парламентського устрою, при цьому гарантуючи стабільне збалансування між демократичними принципами та власними національними особливостями.

ЛІТЕРАТУРА

1. The Constitution of Japan URL: https://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html
2. Основи вітчизняного парламентаризму : підручник у 2 т. / За заг. ред. В. А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2011. Т. 1. 408 с.
3. Гошовська В. А. Парламентаризм : підручник. Вид. 3-тє допов. й розшир. Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2024. 592 с.
4. Герасина Л.М. Окладна М.Г. Конституційно-політичний процес в Японії: історичні віхи та узгодження політико-правових засад системи влади. *Державне будівництво та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр. Харків : Право, 2008. Вип. 15. С. 46-57.
5. Fukui, H. Party Politics : The Japanese Liberal-Democrats and Policy-making. London : Routledge, 2018. 272 p.
6. Лисак В., Іванець Т. Партійні процеси як фактор суспільно-політичного розвитку Японії в останнє десятиріччя епохи Хейсей : монографія. Київ : Ліра-К, 2020. 212 с.
7. Петрів І. Конституційні принципи в сфері забезпечення національної безпеки Японії. *Право України*. 2000. № 7. С. 114-116.
8. Конституційне право зарубіжних країн : навч. посіб. / За заг. ред. В.О. Ріяки. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
9. Stockwin, J.A.A. Governing Japan : Divided Politics in a Resurgent State. 6th ed. Oxford : Wiley-Blackwell, 2022. 384 p.
10. Кизима О. Японська система державного устрою: політичний та адміністративний аспекти. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. Львів : НЛТУ України, 2013. Вип. 35. С. 79-85.